

## UN STUDIU DE REFERINȚĂ DESPRE GENEZA PROBLEMEI BASARABENE

Membru corespondent al AȘM **Demir DRAGNEV**  
Cercetător științific **Eugen CERNENCHI**

În contextul politic actual, atât cel din Republica Moldova, cât și cel din zona Mării Negre, mai ales după anul 2014, în mass-media și în societate au reapărut și se multiplică numeroase scrieri propagandistice, privitoare la istoria spațiului nord-pontic în perioada secolelor XVIII-XIX. De aceea este salutară și binevenită apariția unui nou studiu științific care contribuie la cunoașterea și elucidarea unor evenimente cruciale din istoria spațiului Pruto-Nistrean. O asemenea lucrare este monografia cercetătorului științific coordonator de la Institutul de Istorie al ASM, doctor în istorie Vlad Mischevca *Geneza problemei basarabene – 1812*.

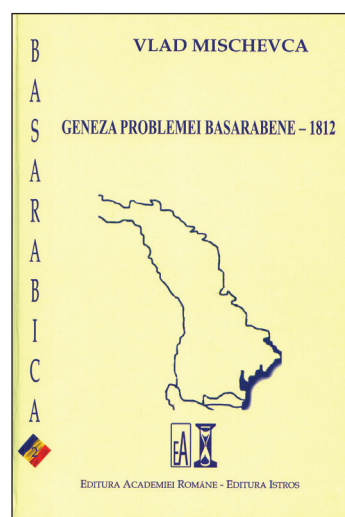
Istoricul Vlad Mischevca este cunoscut în comunitatea științifică și de publicul larg drept un cercetător laborios al istoriei românilor, remarcându-se prin publicarea unor lucrări de referință privitoare la raptul Basarabiei din anul 1812<sup>1</sup>. Acestea îl prezintă drept un versat specialist al istoriei relațiilor internaționale din Estul și Sud-Estul Europei în a doua jumătate a secolului XVIII – începutul secolului XIX.

Recentul studiu a apărut în anul 2016 la Editura Academiei Române și Editura Istros a Muzeului Brăilei „Carol I”, în noua colecție – BASARABICA, inițiată și coordonată de academicianul Victor Spinei și de membrul corespondent al Academiei Române Ionel Cândea, cu o *Prefață* scrisă de membrul corespondent al AȘM, dr. hab., prof. univ. Demir Dragnev, fiind a doua carte care a văzut lumina în noua serie<sup>2</sup>.

Constituind o continuare a cercetărilor anterioare ale autorului, o asemenea lucrare despre controversata chestiune basarabească nu putea să apară decât

<sup>1</sup> *Pacea de la București: din istoria diplomatică a încheierii tratatului de pace ruso-turc de la 16 (28) mai 1812*, Ediția a 2-a revăzută și adăugită, Chișinău: CEP USM, 2015, 408 p. [Coautor: Ion Jarcuțchi]; *Moldova în politica marilor puteri la începutul secolului al XIX-lea*, Chișinău: CIVITAS, 1999, 143 p.; *Anul 1812: Două secole de la anexarea Basarabiei de către Imperiul Rusiei*, Ediția a 2-a revăzută și adăugită, Chișinău, 2015, 182 p.

<sup>2</sup> Ion Guceac. *Constituția la răscruce de milenii*, / Ediția a 2-a revăzută și adăugită, prefață de Ion Dogaru. Volum îngrijit de Victor Spinei. Editura Academiei Române – Editura Istros a Muzeului Brăilei „Carol I”, București-Brăila 2016, 535 p.



Vlad MISCHEVCA. *Geneza problemei basarabene – 1812* / Seria Basarabica, Prefață de Demir Dragnev. Volum îngrijit de Victor Spinei și Ionel Cândea, Editura Academiei Române – Editura Istros a Muzeului Brăilei „Carol I”, București-Brăila, 2016, 368 p.

în urma unui studiu intensiv al surselor și abordării unor impresionante acumulări bibliografice. Analiza evenimentelor istorice este axată pe o cercetare critică și pertinentă a documentelor și parcurgerea unei vaste istoriografii („moldo-româno-eleno-rusă, cu utilizarea izvoarelor publicate și inedite din Ucraina, Rusia, Turcia, Franța, Polonia, Grecia ș.a.”). În același timp, lectura acestei lucrări ne dezvăluie un tablou complex de reconstituire și comentare științifică a evenimentelor. Cartea este alcătuită din Introducere, trei capitole, Încheiere, Anexe documentare, Bibliografie selectivă și Indice de nume.

Convingerea autorului este că *Problema basarabească* a apărut ca o derivată a unei chestiuni internaționale mai ample – celei *Orientale*. Acest subiect a fost abordat în istoriografia românească de cunoscuți istorici, precum: Andrei Oțetea, Leonid Boicu, Veniamin Ciobanu, Armand Goșu, Marian Stroia ș. a., fapt remarcat de autor în *Introducere*. În centrul chestiunii Orientale au fost Imperiul Otoman, aflat în decădere, precum și posesiunile sale, disputate de Marile Puteri (Rusia, Austria, Franța, Anglia, Prusia). După Pacea de la Iași (1792), hotarele Imperiului țarist se vor măr-

gini nemijlocit cu cele ale Țării Moldovei, astfel încât expansiunea ulterioară a Rusiei în partea europeană a Imperiului Otoman se putea face doar prin anexarea Principatelor Române. De aceea, autorul, în mod firesc, analizează în primul capitol evoluția internațională a *Moldovei sub impactul Problemei orientale* pe parcursul anilor 1792–1806 (de la încheierea Păcii de la Iași și până la declanșarea Războiului ruso-turc din 1806–1812). Sunt reflectate rivalitățile ruso-franco-otomane, frecvențele schimbări de alianțe și situația geopolitică a principatului în legătură cu aceasta. Este cercetată, de asemenea, politica imperială rusă de stabilire a influenței sale politice în Principatele Române și analizate actele care au consfințit această influență – *hatti-șarifurile* sultanului otoman din 1792 și mai ales cele din 1802 – bazate pe prevederile Păcii ruso-otomane de la Kuciuk-Kainargi (1774).

În cel de-al doilea capitol, care este și cel mai consistent, intitulat sugestiv *Lupta diplomatică pentru Principatele Române în timpul Războiului ruso-turc din 1806–1812*, autorul observă că în problema Orientală are loc o „radicală modificare de atitudine” a principalilor jucători de pe continent, a împăraților Napoleon și Alexandru I (p. 84-86). În cadrul tratatelor franco-ruse de la Tilsit și Erfurt, Rusia a evoluat de la principiul menținerii integrității teritoriale a Imperiului Otoman la cel de obținere a unor achiziții teritoriale din contul acestui imperiu. „Această metamorfoză... s-a consolidat consistent în primele luni ale perioadei post-tilsitene, ... devenind unul din obiectivele fundamentale ale politicii externe a Petersburgului în zona Balcanilor” (p. 85).

Totodată, spre deosebire de alți cercetători, istoricul Vlad Mischevca pune în calcul încă un factor important în problema genezei chestiunii basarabene – rolul diplomatic al fanarioților. Autorul studiază activitatea celor două familii – Ipsilanti și Moruzi – care au deținut scaunul domnesc în Țările Române în această perioadă, având reprezentanții săi și în funcțiile de dragomani ai Imperiului Otoman, iar datorită acestui fapt au putut influența politica Porții și mersul tratatelor diplomatice ruso-otomane. Astfel, istoricul prezintă o analiză profundă a „argumentelor „pro” și „contra”, în virtutea cărora poate fi apreciat rolul diplomatic și ponderea acțiunilor” membrilor familiei Moruzi în contextul problemei basarabene, atunci când grecii fanarioți, fiind în serviciul Imperiului Otoman, întrețineau legături secrete cu Rusia participând

la negocierile soldate la 16 (28) mai 1812 cu încheierea păcii de la București.

În prezentarea evenimentelor legate de tratativele încheiate cu Pacea de la București, autorul folosește un bogat material bibliografic, precum și documente inedite din fondurile de arhivă, punând accentul pe analiza diverșilor factori care au dus la rășluirea Țării Moldovei, prin anexarea teritoriilor dintre Prut și Nistru asupra căruia a fost extinsă denumirea *Basarabia*, utilizată până atunci doar pentru spațiul din sudul acestui interfluviu.

Ultimul capitol reprezintă o analiză succintă a consecințelor *imediate și de lungă durată* ale anexării Basarabiei, istoricul dând o predilecție specială, în această problemă, abordărilor exprimate de Mihai Eminescu în publicistica sa, inclusiv celebra afirmație: „Chestiunea Basarabiei... este pentru noi nu numai o chestiune de onoare, ci una de existență”.

În loc de încheiere, în compartimentul *Perpetuarea problemei Basarabene*, autorul expune concluziile demersului său, constatând că: „...în ceea ce privește esența Problemei basarabene de la 1812 – aceasta are o componentă geopolitică și națională, în contextul evoluării Problemei Orientale, constând în integritatea național-teritorială a românilor moldoveni și rezultă din cucerirea și anexarea parțială a Moldovei, prin fixarea unui hotar arbitrar... și stabilirea Rusiei la gurile Dunării – semnificând, astfel, geneza unei noi probleme etno-politice internaționale” (p. 290), menționând că, „...nulitatea juridică a Tratatului ruso-turc din 1812 cade sub incidența Tratatului sovieto-turc semnat la Moscova în 1921” (p. 296).

Volumul beneficiază de *Anexe*, compuse din documente și diagrame. Printre documentele inserate se evidențiază Manifestul împăratului Alexandru I din 12.XII.1806, Textul integral al Tratatului de la București și articolele sale secrete (1812), prevederile Tratatului de la Paris în privința Basarabiei (1920) și extrase concludente din Tratatul sovieto-turc din 1921. Totodată, ținem să menționăm că *Indicele de nume*, care este inerent unui demers academic, are mai multe lacune, fiind lipsă un șir de personalități prezente în paginile cărții.

În concluzie, constatăm că lucrarea completează substanțial istoriografia română și cea internațională și este deosebit de actuală în contextul geopolitic contemporan, fiind, cu siguranță, o monografie de referință în abordarea *problemei basarabene*.